

(Pascual Pérez, en *El Timbalet*, a. 1847, p. p. SGuarner, *El Sector Progressista en la Renaix. Val.*, 35).

La correspondència d'aquest mot és incomparablement més conspicua en castellà: ZANCA —article del DCEC/DECH al qual remetem—, que significa 'cama llargaruda' de persones i animals, particularment ocells camallargs; amb derivats tan importants con *zancudo*, *zancajo*, *zancarrón*, *zanco* etc. De *çancudo* ja hi ha documentació mossàrab el 1188; de *çancajada*, a mj. segle XIII; de *çanca* en l'Arx. de Hita; «--- atranca, / vas estirada la *zanca*» en l'arag. Pedro M. de Urrea, c. 1505 (MzPelayo, *Hist. de la Po. Cast. en la E. Med.* III, 432) etc. El port. *chanca* «pé grande», «calçado grande e toscos», *sanco* «a canela da ave» [princ. segle XVII], ja *sanca* en un text legal de 1152, *chanca* 1258. Gall. *chanças* «cualquier clase de calzado viejo o muy gastado» (Valladares; Couceiro, *Geogr. Gral. de Galicia*, 207, amb etim. inadmissible).

Mossàr. *zanka* 'calçat de fusta' a. 1049, *çanka* «sotular» en *RMa.* o sigui 'sabata'; amb una glossa catalana *rotes*, que no sé si és errada per *botes* o l'antic participi de *rompre* (seria, doncs, sabates velles, sabatots?); *chánca* «chinela, calçado, cosa de alcorques, xostra de çapato» en *PALc.*

Oc. ant. *sanca* hapax del S. XII aplicat a un calçat de dona. Avui molt viu a les Landes, on les xanques són un article de primera necessitat, pel sòl pantanós (jo mateix hi he vist anar en xanques el 1934): veg. Millardet, *Petit Atlas d. Landes*, p. 82; *chanco* en altres parlars gascons (Ronjat, *Gr. Ist.* II, 474), Gironda *çançóti* «petite béquille» (Moureaux).¹ El logud. ant. *thanca*, S. XIII, ja en el Condaghe de Silki; it. ant. *zanca* «cianca» en Dante, i 'xanca' S. XVI, it. mod. *cianca* «gamba, spec. gamba non sana o non forte», i en dial. de Roma, Nàpols i Sicília. També en bc. *xango*, *zanko* 'cama', i 'pern', però allà és manlleu del romànic.

En llatí i grec els mots *zanga*, *zanca* apareixen en diversos textos dels Ss. III-V com a nom de diverses menes de calçat, però els escriptors adverteixen que es tracta d'un calçat propi dels perses o dels partetes. En irani el mot pertany a la major part dels dialectes de la família, però amb el sentit de 'cama': *zanga*-avèstic, persa mod. *zang*, i avui conservat encara, des de l'ossetí fins a l'afganès; mot germà del scr. *jançbā* f. 'cama, esp. la part inferior'. Com a denominació del calçat hi hagué compostos en les llengües irànies: *zançapāna-pròpiament 'protector de la cama' (> armeni *zankapan*), i *barzak*, pròpiament 'sobre-cama'. Encara que el sentit de 'cama' no consti en els textos greco-llatins, es pogué transmetre com a terme argonat en el llenguatge parlat dels legionaris romans, o dels sabaters, i ser usat per ells també en el sentit d'aquests compostos, que els serien de més mal pronunciar, per llur forma complicada.

DERIV. En *xangla* o en *xangleta* val. 'a retaló': parlat dels moros: «els dels turbants y çabates en *jangleta*», «l'antich japí o ginèla, equivalent a la nostra sabata en *jangla* o en *jangleta*», MGadea, *T. del Xè* I, 73, 119; per a aquesta forma amb *-l-* afegida cf. la ma-

nacorina *xàngala* (*AlcM*), Bielsa la *çançla* 'la crossa' (1965), el cast. *chanclo* 'sabata de pluja'; i les dades cast. que aplego en el DCEC IV, 825b31-4. *Xanquejar* 'caminar penosament' ross. ant.: «per tot un any él *xanqueyà* per publicar lo miracle», *VidesR*, 172v1, trad. «ad publicationem miraculi per annum claudicavit», 504.13, cf. oc. *tingà/changà* «trotter, aller à cloche-pied». *Xangarro* «fang apegat als baixos del vestit» *DFgra.*, «fanguer» *Damen*. El Lab. dona *xanclre* 'soc', 'esclop' i *xancre* 'joc, peu coix', aquest també ja en el Belv. i en Renart i Arús (*DAG.*). Però *xanc* no és fidedigne, no figurant en Lab. 1840-88. Quant a *xanca* que el *DAG.* troba en el Pla d. Llobr. pels valls que fan contra les males herbes, és un altre mot (veg. ZANJA, DCEC/DECH); figt. *posar en xanca* 'posar en salmorra' (rossellonès). A la *xancarrona* 'cama ací, cama allà' Reus (*AlcM*) i *fer la xancarrona* (*DAG.*) *Tot xanco i manco* Reus (id.). *Xangó*, *xangoi*. +*Xanclou*, *-oia*, adj.: *camina xanclou* «amb les cames separades», explica el doctor Alsina Bofill (nat a Palafrugell) (1985), on hi ha superposició de *xancla* amb *eixancat* 'eixancarrat' (*ANCA*).

¹ Sobre les formes i sentit del mot, i contingut de la cosa, en el domini gascó, veg. els mapes d'*ALGc.* (III, 901, «échasses», i 902, «béquilles»). Distinció essencial de tres objectes: 1) les *çançkos* pastorals i bosquerols de les Landes i Gironda; 2) les *esànçkos* de joc infantil, de l'Arieja i alt Comenge (*eská-sos* més a ponent, *sukéts* a la V. d'Aran); 3) *esànçkos* 'crosses de coix' només a l'Arieja i Comenge Sud i Centre, i algun illot Garona avall (Aran i Luixon *kažádes*).

XANCRE, 'úlceras sifilítica', del fr. *chancre*, originàriament 'cranc, càncer'. □ 1.^a doc.: en l'acc. vegetal, diccs. c. l'a. 1900 (Bulbena, Vogel); en la venèria se cita d'una ed. tardana d'OPou (*TbPu*).

DERIV.: *Xançrós*.

Xanculler, V. *juncaller* (IV, 902b20)

XANDOCAR, 'xerrar frívolament, anar xafardejant d'ací d'allà', i XANDOC o AIXANDOC 'el qui ho fa', mots pagesívols mallorquins, potser mossarabismes provinents d'un ll. vg. *EXÜNDICARE, derivat de EXÜNDARE 'escampar, espargir' (d'on ve EIXONAR). □ 1.ª doc.: 1885.

A les *Contarelles d'En Jordi des Recó*. (AMAlcover): «--- En Recona és fet aposta per missatge --- aguanta molt a la casa i li posan estimació --- resoluérem que un dia aniria jo a sa Coma-freda i nos faríam conexents ab en Recona. Vaxx triar un dissapte es capvespre per anar a veure aquella gent, y m'hi vaxx entregar, y *xandocàrem* per llarch. Però lo més gustós fonch quan tots tres --- dins es carro carregat de xexa per dur-la a vendre --- partírem cap a la vila --- y en Toni se posà a moure rahons a n'Andreu per fer-lo descapdellar ---» (312.5f.).

Aquest «descabdellament» dura, en efecte, per molt més «llarg», fins que acaba per sortir el substantiu: